

СТИЛІ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Успіх та реалізація вашої дитини в майбутньому залежить від багатьох факторів, одним із них є умови сімейного виховання (стилю) ставлення батьків до дитини, методи впливу, що виражаються у певній манері звернення, тактильній взаємодії, моральній підтримці.

Визначають такі стилі виховання: *потурання, змагання, запобігання, контроль, співчуття, поміркований, гармонійний.*

На вибір стилю виховання впливають тип темпераменту батьків, моральні установки родини, психологічний клімат, сімейні традиції, рівень освіти і культури батьків.

Розглянемо стилі виховання...

І так, при *потуранні* батьки надають дитині повну свободу дій, не цікавляться її потребами, не звертають увагу на її душевний стан. Дорослі в таких сім'ях більше зайняті собою, власними справами. Головний метод виховання – «пряник і батіг», методи покарання та заохочення використовують невміло. Батьки можуть покарати й одразу вибачити, щоб вона їм не заважала. Таким чином культивують у них догоджання, підлабузництво, лукавство. У таких сім'ях дитині демонструють зразки лицемірства у взаєминах з друзями, родичами, сусідами, обговорюють інших людей. Діти рано опановують вигідні стосунки, корисні люди, зручне розв'язання проблем. Життя дітей у цих родинх сповнене таємниць, що приховують від сторонніх, а на людях – формальне дотримання правил пристойності. Такі діти вихваляються, не вміють співчувати та співпереживати, часто самовпевнені, не виконують обіцянок, прискіпливі до інших. У своїх невдачах звинувачують інших, не вміють дружити, важко адаптуються в колективі, хочуть бути в центрі уваги. *Як результат потурального стилю виховання формується конформний соціально-психологічний тип особистості.*

Застосовуючи *змагальний стиль* сімейного виховання, батьки постійно порівнюють дитину з її однолітками, вишукують незвичайне, заохочують активність у різних видах діяльності. Такі діти досягають значних результатів, прагнуть високих оцінок, претендують на лідерство. Вони люблять керувати, їм властиві самовпевненість, зверхність, егоїзм, завищена самооцінка, байдужість до оточення. Якщо зазнають поразки – депресія, апатія. Батьки завжди стають на захист своєї дитини від зауважень та претензій, конфліктів. *Як результат змагального стилю виховання формується пошуковий соціально-психологічний тип особистості.*

У *поміркованому стилі* батьки намагаються надати дитині максимум свободи дій, аби вона набула досвіду шляхом спроб і помилок. У таких сім'ях не вдаються до фізичних покарань і примусу. У таких сім'ях теплі та дружні стосунки, дитина активно бере участь у сімейних справах, вирішенні проблем. У дітей формується шанобливе ставлення до інших, толерантність, відкритість. При порушенні дисципліни батьки не поспішають з покаранням, дають обміркувати провину, подивитись на проблему з іншої сторони. *Як результат поміркованого стилю виховання у дитини формується сензитивний соціально-психологічний тип особистості.*

У сім'ях із *запобіжним стилем виховання* надмірно опікають свою дитину через хворобливість. Таким чином дитина позбавлена самостійної активності і батьки визначають у що гратися, з ким дружити, чим цікавитися. Батьки намагаються убезпечити дитину від зауважень і покарань інших дорослих, не приділяють уваги моралі, матеріально заохочують і контролюють виконання розпоряджень. Діти, виховані в таких сім'ях, підкоряються чужій волі, бездумно виконують накази, у спілкуванні з ровесниками байдужі, полюбляють обмовляти інших. У колективі йдуть за більшістю, їм не властива самокритичність, у всіх негараздах звинувачують інших, часто пасивні і безвідповідальні. Маючи добрі здібності, у них відсутня мотивація до навчання. *У результаті у них формується інфантильний соціально-психологічний тип особистості.*

У сім'ї з *контролюючим стилем виховання* дитину виховують у жорстких умовах, їм важлива думка інших людей щодо виховання. Свободу чітко регламентують і контролюють. Батьки жорстко вказують з ким їй дружити, у що одягатися, чим цікавитися. У таких родинах поширені покарання, які проявляються в командному тоні спілкування, крику, образах, приниженні, фізичних розправах (побиття). Іноді демонстративно карають аби показати міру своєї влади над дитиною. Якщо дорослі помічають позитивний вчинок дитини, то одразу знаходять привід вказати на щось негативне, що їм не подобається. Батьки не вважають за потрібне дослухатися до думки власної дитини, вважаючи її малою, нерозумною. Метою батьківського виховання є прагнення, аби дитина чинила «правильно». Оскільки батьки завжди невдоволені поведінкою своїх нащадків, ті зростають невпевненими, поведінка набуває форм захисних реакцій. У них дуже високий рівень тривожності. Вони недовірливі, похмурі, схильні до конфліктів, нерішучі та замкнені, але цінують добре ставлення до себе, дружбу. Оскільки вони недоотримують тепла, доброти, співчуття вдома, то стають брутальними і безжальними до інших людей. У них часто виникають проблеми з навчанням. Брак самостійності викликає страх зробити помилку, за яку будуть покарані. Такі діти конфліктні, запальні, нестримані у стосунках з ровесниками, вчителями, іншими дорослими. Внаслідок контролюючого стилю виховання у дітей формується роздратованість, низька самооцінка, невпевненість, безініціативність, тривожність. *У результаті контролюючого стилю сімейного виховання формується тривожний соціально-психологічний тип особистості.*

У багатодітних сім'ях трапляється *співчутливий стиль виховання*, де дорослі багато працюють, діти самі опікуються собою, рано залучаються до дорослого життя та трудової діяльності, активно допомагають батькам. Діти стають малоактивними, безініціативними, з недовірою ставляться до оточення, уникають розмов про себе, батьків. У сім'ях з співчутливим стилем виховання не застосовують ані методів покарання, ані заохочення. Діти рано дорослішають, бачать і розуміють труднощі, якими живе родина (складні побутові умови, бідність, відсутність батька). Потреби дітей задовільняються відповідно до можливостей батьків, але в межах розумного. Батьки усвідомлюють, що їхня мета - навчити дитину жити у реальному світі, переборюючи труднощі і радіючи власним перемогам. У такій сім'ї поведінка батьків є для них еталоном, прикладом. Дитину намагаються відгородити від батьківських переживань і

негараздів: не обговорюють проблем на роботі, не засуджують інших людей, з якими виникають конфлікти. *Співчутливий стиль виховання формує інтровертний соціально-психологічний тип особистості.* Ці діти надзвичайно спостережливі, мають багатий внутрішній світ, невпевнені, сором'язливі, проте організовані і відповідальні. Поставивши перед собою мету, вони завжди досягають успіху. Їхніми недоліками є відсутність ініціативи, невміння постояти за себе, дати відсіч кривднику. Інтровертований тип вольовий, самокритичний, цілеспрямований, однак і замкнений, відлюдкуватий.

Батьки в родинях з гармонійним стилем виховання плекають звичаї та традиції своїх предків і приділяють їй багато уваги і любові, що сприяє формуванню у дитини почуття своєї значущості, вміння жити серед людей. Такі діти демонструють розсудливість і вмотиваність, вміють дружити, відверті у спілкуванні, уважні до дорослих. Їм властиво врівноваженість, правдивість, щирість і ввічливість. Слухняні й поступливі, відповідальні за власні вчинки. *У таких родинях формується гармонійний соціально-психологічний тип особистості.*

Слід зауважити, що «чисті» типи трапляються вкрай рідко. Знання стилів сімейного виховання допоможе конструктивно розв'язувати проблеми, уникнути помилок в дитячо-батьківських стосунках, сприятиме побудові гармонійних стосунків у родині.